

'YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA'

Doç. Dr. Zehra ODYAKMAZ(*)

PLÂN:

1. KAVRAM
- D. ANAYASA MAHKEMESİNİN YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASINA KARAR VERİLMESİ İSTEMLERİNE KARŞI TUTUMU
- III. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI KARARININ NİTELİĞİ
- IV. YABANCI ÜLKELERDE DURUM
- V. ANAYASA MAHKEMESİ BUGÜNKÜ MEVZUATIMIZA GÖRE YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI VEREBİLİR Mİ?
- VI. ANAYASA MAHKEMESİNE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI YETKİSİ ANAYASA İLE TANINMALIDIR

KISALTMALAR

KAYNAKÇA

Sayın Başkan, Değerli Hocalarını ve Aziz Meslektaşlarım,

Ankara Milletvekili Mümtaz SOYSAL ve 92 milletvekilinin 20 Ağustos 1993 gün ve 509 sayılı "Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Kurulması Hakkında Kanım Hükmünde Kararname" (1) nin İptali ve iptal

(*) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Ana Bilim Dalı Başkanı.
(1) Bkz. R.G., 14. 9.1993-21696.

davası sonuçlanıncaya kadar Kanun Hükmünde Kararname nin yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi için açtıkları İptal davasında Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğün durdurulması istemini, evvelce bu konuda verdiği ret kararlarının aksine kabul etmesi, çok geniş yankılar uyandırmıştır (2).

Doktrinde araştırmalara, incelemelere ve tezlere konu olmuş, lehinde ve aleyhinde birçok makaleler yazılmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin 33. Kuruluş Yıldönümü dolayısıyla düzenlenen bu sempozyumda sunulacak bildirilerin yarışma yakınının "yürürlüğün durdurulması" ile ilgili olması da dikkat çekicidir.

Bugüne kadar yayınlanan araştırma ve İncelemelerde genellikle:

- Anayasa Mahkemesi yürürlüğün durdurulması karar vermeli mi, vermemeli mi?

- Vermeli ise mevzuatımıza göre böyle bir karar verebilmesi imkânı var mı. yok mu?

- Yoksa Anayasa Mahkemesi içtihat yolu, daha doğrusu hukuk yaratma yolu ile kendisine yürürlüğün durdurulması karar verme yetkisini tanıyabilir mi, tanıyamaz mı?

- Tanıyamazsa, Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğün durdurulması karar vermesi nasıl sağlanabilir?

sorularına cevap vermeye çalışılmıştır.

Her soruyu olumlu veya olumsuz cevaplandırılanlar olmuştur.

Sunuşumda vaktin el verdiği ölçüde hem Anayasa Mahkemesi kararlarında ve doktrinde belirtilen görüşlere değineceğim, hem de kendi düşünce ve kanaatlerimi açıklayacağım.

I. KAVRAM

Sayın Mümtaz SOYSAL ve arkadaştan Anayasa Mahkemesi'ne yaptıkları başvuruda "YÜRÜTMENİN Durdurulmasını" istemişlerdir.

(2) "Yürütmeyi Durdurma" isteminin gerekçesi ve Yürürlüğün Durdurulmasına İlişkin Anayasa Mahkemesi'nin 21,10.1993 gün ve E. 1993/33, K. 1993/40-2 sayılı karar için bkz. R.G., 23 Ekim 1993-21737, s. 7; Anayasa Mahkemesi Bülteni, Y, 1, S. 1, Ocak 1994. s. 3-8. Yürürlüğün Durdurulması Kararı'nın ayrıntılı gerekçesi ve karşı oylar ile esasa ilişkin hüküm için bkz. R. G., 6 Kasım 1993-21750, s. 7; AMKD, C. I, S. 29, Ankara 1994, s. 562-604.

Anayasa Mahkemesi ise YÜRÜTMENİN Durdurulmasına değil "YÜRÜRLÜĞÜN Durdurulmasına" karar vermiştir,

'Yürütmenin Durdurulması' İdarî bir eylem veya işlemin durdurulmasında söz konusu olur. Anayasa yargısındaki durdurma ise anayasaya aykırılığı iddia edilen kanunun, kanun hükmünde kararnamenin veya T.B.M.M. İçtüzüğü'nün 'Yürürlüğünün durdurulması'dır.

Kavram kargaşasına yol açmamak için bu ayrımı yapmak zorundayız kanısındayım (3).

H. ANAYASA MAHKEMESİ'NİN YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASINA KARAR VERİLMESİ İSTİSMUYTNE KARŞI TUTUMU

İ. Mahkemeye yürütmenin durdurulması yetkisi vermeyen bir kanunun Anayasaya aykırı olduğu iddiası ile açılan dava münasebeti ile Anayasa Mahkemesi 1964 yılında verdiği kararda (4) yürütmenin durdurulmasının ihtiyatî tedbir niteliğinde ayrı bir usûl işlemi olduğunu ve bu yetkinin mutlak olarak yargı erki kavramı içinde bulunduğunun İleri sürülemlyeceğini belirtmiştir.

2. Anayasa Mahkemesi yürürlüğün durdurulması için kendisine yapılan istemleri başlangıçta olumlu karşılamamıştır.

1972 yılında aldığı İlk karar 3 kişinin İdam cezasının yerine getirilmesi hakkındaki kanunun yürürlüğünün durdurulması istemi İle ilgilidir (5)(6).

-
- (3) Yılmaz ALİEFENDİOĞLU "Yürürlüğün durdurulması" kavramını kullanmıştır: bkz. ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz: "Türk Anayasa Mahkemesi'nin İç İşleyişi ve Karar Alma Süreci", Bahri SAVCI'ya Armağan, Ankara 1988, s. 187, Kazım YENİCE "Uygulamanın durdurulması" kavramını kullanmıştır: bkz. CANSEL, Erol: "Anayasa Mahkemesinin Verdiği iptal kararından Doğan Kimi Sorunlar", Tartışma, Anayasa Yargısı 9, Anayasa Mahkemesi'nin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s. 106-107.
- (4) AYMK., 13.3.1964, E. 1963/133, 162, K. 1964/19, bkz. AMKD., S. 2, 1971, s. 88 vd.
- (5) AYMK., 6 Nisan 1972, E. 1972/13, K. 1972/18; bkz. AMKD.. S. 10, 1972, s. 237-317.
- (6) KORKUT, Levent "Anayasa Mahkemesi'nin Verdiği Yürürlüğün Durdurulması Kararları Üzerine Bir Değerlendirme", Amme İdaresi Dergisi, C. 27, S. 3, Eylül 1994, s. 141: SANCAR, Mithat: "Yürütmenin Durdurulması Kurumu ve Anayasa Yargısı", Amme İdaresi Dergisi, C. 26, S. 4, Aralık 1993, s. 154.

Anayasa Mahkemesi bu isteği Anayasa ve Kuruluş Kanunu, Anayasa Mahkemesi'ne böyle bir yetki vermediği, yorum ve kıyaslama yoluyla da kendisini böyle bir yetki ile donatamayacağı gerekçesi ile reddetmiştir.

Karşı oy sahipleri, durdurmayı engelleyecek bir hüküm bulunmadığı için mahkemenin İctihat yoluyla durdurma karar verebileceği kanaati ile ret kararına katılmamışlardır.

Anayasa Mahkemesi 1977 yılında aynı gerekçe ile ve oy çokluğu ile yine ret karar vermiştir (7).

1985 yılında bu defa oy birliği ile reddetmiş, ancak aynı gerekçeler yanında yenilerine yer vermiştir (8).

Anayasa Mahkemesi'ne göre; Anayasanın 152. maddesindeki (9) itiraz yolu ile mahkemelerden gelen işlerde; Anayasa Mahkemesi karar verilinceye kadar mahkemenin davayı ged bırakması, bir çeşit yürüdüğün durdurulmasıdır. İptal kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklan amaya çağına dair Anayasanın 153. maddesinin 1. fıkrası (10) Anayasa Mahkemesi nin yürürlüğün durdurulmasına karar verme yetkisinin bulunmadığının kanıtı olduğu gibi, iptal kararlarının ged yürümezliği ilkesi de kanunların uygulanmasını durdurma yetkisinin Anayasa Mahkemesi'ne tanınmadığının bir kanıtıdır.

3. Anayasa Mahkemesi 1993 yılında Sayın Mümtaz SOYSAL ve arkadaşlarının açtığı iptal davasındaki yürüdüğün durdurulması istemini yukarıda açıklanan görüşlerini tamamen değiştirerek oyçokluğu ile kabul etmiştir (21 Ekim 1993 gün ve E. 1993/33, K. 1993/40-2 saydı karar).

(7) AYMK. AYMK. 24 Mayıs 1977. E. 1977/60, K. 1977/81.

(8) AYMK. 1 Ağustos 1985 Muhabere E. Sayısı 1985/4. Mütferrik K 1985/659,bkz. R.G., 18.10.1985-18902.

(9) 1982 Anayasası'nın 152. maddesi ve gerekçesi için bkz. GÖZÜ BÜYÜK, A Şeref: Açıklamalı Türk Anayasaları, 1876, 1921, 1924, 1961, 1982, Ankara 1993, s. 253-254; ÖZER, Atilla (Derleyen): Gerekçeli ve 1961 Anayasasıyla Mukayeseli 1982 Anayasası. Ankara 1984, s. 573-576; POLATCAN, İsmet: "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Gerekçeler, Anayasa Mahkemesi Kararları, Bilimsel Görüşler, İstanbul 1989, s. 402-408; ŞAKAR, Müjdat: Değişiklikler İşlenmiş Karşılaştırmalı-Notlu-Gerekçeli 1982 Anayasası ve önceki Anayasalar, İstanbul 1989, s. 167-168.

(10) 1982 Anayasası'nın 153. maddesi ve gerekçesi için bkz. GÖZÜ BÜYÜK, A Şeref: agd., s. 254; ÖZER, Atilla.* agd., s. 577-579; POLATCAN, İsmet* agd., s. 409-412; ŞAKAR, Müjdat agd., s. 168-169.

Anayasa Mahkemesi'ne göre: (11)

1) Yürürlüğün durdurulması, yargı yetkisinin eksiksiz kullanılması kapsamında yer alır ve son karar vermeye yetkili organ, davanın bir başka bölümü için de karar vermeye yetkilidir.

2) Anayasa Mahkemesi yasamanın "üstün gücüne" karşı "yargılama kapsamı içinde gerekli önlemleri alma yetkisini" kullanarak Anayasa Yargısı'nın "anayasal denge aracı" olma işlevini yerine getirmiş olur.

3) Yürürlüğün durdurulması yetkisinin kullanılması için Anayasada ve Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usûlleri Hakkında Kanun'da bir kural olmadığından kanun boşluğu vardır (12).

Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 138 (13) ve Medeni Kanun'un 1. maddelerine göre bu boşluğu içtihat yoluyla doldurma yetkisine sahiptir (14).

4) Anayasanın 153. maddesi (15) yürürlüğün durdurulması karar verilmesine engel değildir.

5) Anayasanın 152. maddesinde kendiliğinden işleyen bir tür yürürlüğün durdurulması kurumu getirilmiştir. İlk derece mahkemelerinde kimi zaman tek yargıca tanınan bir yetkinin Anayasa Mahkemesine tanınmaması düşünülemez.

İşte Anayasa Mahkemesi bu gerekçelerle yürürlüğün durdurulması istemini kabul etmiş, varolduğunu ileri sürdüğü kural boşluğunu da iç-

-
- (11) Anayasa Mahkemesinin tavrı (İçtihat) değişikliği konusunda bkz. SANCAR. Mithat agm.. s. 155-157.
- (12) 10.11.1983 gün ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun için bkz. R. G., 13 Kasım 1983-18220, s. 4-18; ÖZDEN, Yekta Güngör-İsmet YAĞCI (Yayıma Hazırlayanlar): T.C. Anayasası Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü. İnsan Hakları Evrensel Demeci, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme, Ankara 1987, s. 151-183.
- (13) 1982 Anayasasının 138. maddesi ve gerekçesi için bkz. GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: agd., s. 248; ÖZER, Atilla: agd., s. 520-521; POLATCAN, İsmet: agd., s. 358-368; ŞAKAR. Müjdat: agd., s. 154.
- (14) Bu konuda subjektif ve objektif yöntemler için bkz. AZRAK, A. Ülkü: "İdari Yargıda Anayasaya Uygunluk Sorunu", Anayasa Yargısı 9, Anayasa Mahkemesi'nin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyum'da Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s. 333,
- (15) 47 No. lu dipnota bkz.

tihat yoluyla doldurarak kendisini yürürlüğü durdurma yetkisi ile donatmıştır (16).

4. 1993 Yılı Ekim'nden 1995 yılı Nisan ayına kadar Anayasa Mahkemesine 12'si Kanun Hükmünde Kararname, 5'i kanun olmak üzere 17 yürürlüğün durdurulması isteğinde bulunulmuştur.

Bunlardan 8 davada oyçokluğu ile yürürlüğün durdurulması karar verilmiş, 3 davada oyçokluğu, 6 davada oybirliği ile olmak üzere 9 davada istek reddedilmiştir.

Yürürlüğün durdurulması isteğini içeren davaların konulan birbirinden tamamen farklıdır.

Yürürlüğün durdurulması kararlarının gerekçelerinde herhangi bir değişiklik yoktur.

Yürürlüğün durdurulması isteminin reddi kararları ise gerekçesizdir.

Yürürlüğü durdurma kararları verilen 8 davadan 6'sı iptal ile 2'si kısmen iptal, kısmen ret ile sonuçlanmıştır.

III. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI KARARININ NİTELİĞİ

Yürürlüğün durdurulması "İhtiyatî tedbir" (HUMK. m. 101 ve devamı), (17) (18), "ihtiyatî haciz" (11K. m. 257 vd) (19) ve 'Yürütmenin Dur-

(16) Anayasa Mahkemesi'nin 21.10.1993 tarihli ilk "yürürlüğün durdurulmasına ilişkin kararından sonra 1.4.1994-30.9.1994 dönemi arasında verdiği "Yürürlüğün Durdurulmasına İlişkin Kararlar" için bkz. Anayasa Mahkemesi Bülteni, Temmuz-Ekim 1994, Y. 1, S. 3-4, s. 33-34; "Haziran-Eylül Döneminde Yayınlanan Anayasa Mahkemesi Kararları" için bkz. Anayasa İdaresi Dergisi. C. 27, S. 3, Eylül 1994, s. 149 vd.

(17) KURU, Baki-Ejder YILMAZ- Ramazan ARSLAN: En Son Değişikliklere göre Notlu-Gerekçeli-Sözlemlü, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat. Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Beşinci Baskı, Ankara 1988, s. 54 vd.

(18) Bu konuda bkz. KURU, Baki-Ramazan ARSLAN-Ejder YILMAZ: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara 1994, s. 554-566; ÜSTÜNDAĞ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, Cilt 1- H, Yerel Mahkemelerde Yargılama, Kanun Yolları ve Tahkim, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Baskı, İstanbul 1989, s. 481-488.

(19) Bu konuda bkz. KURU, Baki-Ramazan ARSLAN-Ejder YILMAZ: age., s. 565-566; ÜSTÜNDAĞ, Saim: age., s. 481.

durulması" (Anayasa m. 125/5, İYUK. m. 27, 52) (20) gibi bir önlemdir. Amacı; anayasaya aykırılığı sözkonusu olan düzenlemenin, dava sonuçlanıncaya kadar yürürlükte kalmak suretiyle kamu yararını ve kamu düzenini olumsuz etkilemesini, giderilmesi güç veya İmkânsız zararlar doğurmasını önlemektir.

Yürürlüğün durdurulması bir usûl kuralı değildir. Usûl kuralları yargının, elde edilmesi istenilen sonuca varmasını sağlayan kurallardır. Yargılama usulü denince de genellikle bir dava sırasında mahkemelerin uymak zorunda oldukları usûl kurallarının tamamı anlaşılır.

Yürürlüğün durdurulması karan bir ara karan da değildir. Ara kararlar usûl kurallarının gereklerini yerine getirmek amacıyla verilen kararlardır (21).

Yürürlüğün durdurulması karan dava sonuna kadar aynen iptal sonuçlarını doğuran etkin bir karardır. Bu yüzden Anayasaya aykırılık davası kendiliğinden yürürlüğü durduramaz. Hiçbir inceleme yapılmadan, davaya konu düzenlemenin olumsuz sonuçlar doğuracağına peşin olarak kabulü İmkânsız olduğu gibi, soyut Anayasaya aykırılık İddiası iptal için yeterli değildir.

Bu bakımdan yürürlüğün durdurulmasına mahkemece karar verilmelidir.

Yürürlüğün durdurulması karan davanın her aşamasında istek üzerine veya Anayasa Mahkemesince kendiliğinden verilebilir ve dava hakkında karar verilince sona ermesi işin doğal gereğidir.

Yürürlüğün durdurulması karan bir kesin hüküm olmadığından her zaman kaldırılabilir.

Yürürlüğün durdurulması karan, uygulanmakta olan kanunun. Kanun Hükmünde Karamame'nin veya T.B.M.M. İhtüzüğünün yü-

(20) Bu konuda bkz. ARSLAN Zehreddin: İdari Yargı'da Yürütmenin Durdurulması, 1. Basım, İstanbul Haziran 1994; KIRATLI, Metin: Yürütmenin Durdurulması", AÜSBFD, C. 21, S. 4, Ankara 1966. s. 173-196; ODYAKMAZ. Zehra; Türk idari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, 1. Baskı, İstanbul Mayıs 1993, s. 8, s. 66-67, s. 88, s.101; ÖZAY, İl Han: GÜ-nüşğinde Yönetim, İstanbul 1994, s. 343-346, s. 676-691; SANCAR, Mithat: agm., s. 158-164.

(21) ARSLAN, Zehreddin: age., s. 40-41; ÖZAY, İl Han; age., s. 345, 561 no.lu dip-not

rÜrlüğünü durdurması bakımından kamu düzeni ile ilgilidir. Bu nedenle aynen iptal kararları gibi Resmî Gazete'de yayınlanması gerekir.

IV. YABANCI ÜLKELERDE DURUM

Bazı yabancı ülkelerde mahkemelere Anayasa, kanun veya içtihat yoluyla yürürlüğün veya yürütmenin durdurulması yetkisini tanımıştır.

1 - Amerika Birleşik Devletleri nde (22):

Kanunların uygulanması ile ortaya çıkabilecek, giderilmesi imkânsız zararları önlemek amacıyla mahkemeler tedbir almak yetkisine sahiptirler.

Bunun İçin iki yol vardır

Biri defî usûlüdür. Taraflardan birinin bir kanunun uygulanması isteğine karşı, diğeri, defan o kanunun Anayasaya aykırılığını ileri sürerek kanunun uygulanmamasını isteyebilir. Bu halde mahkeme yürürlüğü durdurma karar verebilir.

İkinci yol yargısal emir (Injunction) dir. Hem İdarenin İşlemlerine karşı, hem de kanunların Anayasaya aykırılığını İddiası halinde mahkemelerin yargısal emir vermek yetkisi vardır. Yargısal emirle mahkeme hem yürütmeyi, hem de yürürlüğü durdurabiliyor (23).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Amerikan Yüksek Mahkemesi; blzdeki Yargıtay, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi konumunda ol-

(22) ABD Anayasası için bkz. GÜRBÜZ, Yaşan Anayasalar, İstanbul 1981, s. 23-45.

(23) ABD'ndeki uygulama için bkz. ARSEL, İlhan: Amerikan Anayasası ve Federal Yüksek Mahkeme, Ankara 1958, s. 165-166; "Dünya Anayasa Mahkemeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Yüksek Mahkeme" (Çevirmen: Y.Z. Cem SOYDEMİR): Anayasa Mahkemesi Bülteni, Temmuz-Eklm 1994, Y. 1, S. 3-4, s. 38-40; FEYZİOĞLU, Turhan: Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kaza! Murakabesi, 1. Baskı, Ankara 1951. s. 186-187, 188-190; GÜRAN, Sait: "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", Anayasa Yargısı, S. 2, Ankara 1986, s. 145-148, 151-152, 154-155; ÖMEROĞLU. öner Türk Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması (Bir Yaklaşım), (Yayımlanmamış Master tezi), Ankara 1992, s. 60-66.; ÖZAY 11 Han: "Anayasa Mahkemeleri (Ya da Yargısının) Meşruiyeti", Anayasa Yargısı 9. Anayasa Mahkemesi'nin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen SempOtumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s. 69; ÖZCELİK, A. Selçuk: Esas Teşkilat Hukuku Dersleri, Birinci Cilt, Umumi Esaslar, İstanbul 1978, s. 235-238, 26 No.lu dipnot; ŞAHENK, Ekrem: "Kanunların Teşkilatı Esasiye Kanununa Muhalif Olup olmadığını Kontrolü Bahsinde Amerikan Sistemi* (Birinci Makalenin Devamı), Adalet Dergisi, Y. 32, S. 11. Ankara 1941. s. 944-945; TEZİÇ, Erdoğan: "Kanunların Anayasaya Uygunluğunun 'Esas' Açısından Denetimi", Anayasa Yargısı, S. 2, Ankara 1986, s. 38; TUNÇ, Haşan: Türk Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", SÜHFD., C. 3, S. 1. Ankara 1990. s. 57.

duğundan bizim her üç mahkemenin yetkilerini kullanabilecek durumdadır ve hukuk yaratma yetkisi ile donatılmıştır (24).

2. Fransa'da (25):

Fransa'da kanunlar yayınlanıp yürürlüğe konulmadan Önce Anayasa Konseyi tarafından anayasa denetiminden geçirilmektedir. Zorunlu olan bu denetim yapılmadıkça, kanunun yürürlüğü engellenmektedir. Konsey'e başvuru, yayınlamayı ve yürürlüğe girmeyi askıya aldığı için, inceleme sonuna kadar geçici durdurma otomatik işlemektedir (26).

3. Federal Almanya'da:

Alman Federal Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usûlü'nü düzenleyen 12 Mart 1951 tarihli Kanun'un 32/1. maddesine göre Federal Anayasa Mahkemesi, sonradan giderilmesi İmkânsız sonuçlar doğurabilecek hallerde "Geçici tedbir = Einstweilige Anordnung" adı İle düzenlenen yetkiye dayanarak yürüdüğü durdurulması karan verebilmektedir (27).

(24) ÖZAY, 11 Han: age., s.349.

(25) Fransız Cumhuriyeti Anayasası İçin bkz. GÜRBÜZ, Yaşar agd., s. 106-128.

(26) Fransa'daki uygulama İçin bkz. CANSEL, Emi: agm., s. 88; Faure, Maurice: "Fransa ve Anayasa Konseyine Kişisel Başvuru Sorunu", Anayasa Yargısı 9, Anayasa Mahkeme si'nin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s. 221-227, Tartışma, s. 229-230; GÜRAN, Salt: agm., s. 155-156; Jozeau-Marigne, Leon: "Fransız Anayasa Mahkemesi", Anayasa Yargısı 4, Anayasa Mahkemesi'nin 25. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, 9-10 Haziran 1987, Ankara 1987, s. 53-58, konuşmanın Fransızca metni, s. 59-64; KABOĞLU, İbrahim ö.: Anayasa Yargısı Demokrasi Kavramının Dönüşümü Üzerine, Ankara 1994, s. 84; KIRATLI, Metin: Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu), Ankara 1966, s. 21-22; OYTAN, Muammer: "Fransa'da Anayasa Konseyi'nin Kuruluşu, Görevleri ve İşleyişi Konusunda bir İnceleme", Amme İdaresi Dergisi, C. 17, S. 3, s. 29-30.

(27) Geçici tedbir karan hakkında fazla bilgi İçin bkz. SABUNCU, Yavuz: "Alman Anayasa Yargısında Geçici Tedbir Kararı", Amme İdaresi Dergisi, C. 17, S. 2, Ankara 1984, s. 76 vd.; Almanya'daki uygulama için bkz. AZRAK, A. Ülkü: "Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği", Anayasa Yargısı, S. 1, Ankara 1984, s. 161; ÇAĞLAR, Bakır: "Parlamento ve Anayasa Mahkemesi, Teori ve Pratikte Anayasa Yargısının Sorunları", Anayasa Yargısı, S. 3, Ankara 1987, s. 181; GÜRAN, Sait: agm., s. 144-145, s. 156-157; Kaboğlu, İbrahim Ö.: age.. s. 84; KIRATLI, Metin: Alman Federal Anayasa Mahkemesi, 1. Baskı, Ankara 1963, s. 29, 37, 39; ÖMEROĞLU, Ömer: agt., s. 66-73; TEZİÇ, Erdoğan: agm., s. 38; TUNÇ, Haşan: agm., s. 58-59; TUTUMLU, Mehmet "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması Üzerine", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 5, Ankara 1989, s. 747; Zekiler. Wolfgang: "Federal Almanya Anayasa Mahkemesi", Anayasa Yargısı 4, Anayasa Mahkemesinin 25. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, 9-10 Haziran 1987, Ankara 1987, s. 37-43, Konuşmanın İngilizce metni, s. 45-51.

4. Eski Yugoslavya'da (28):

Eski Yugoslavya Anayasa Mahkemesi, yürürlüğü durdurma değil, yürütmeyi durdurma karar verebilmektedir; yani kanunların yürürlüğünü durduramamakta, yalnızca o kanunlara dayanılarak yapılan işlemlerin yürütülmesini durdurmaktadır,

Yugoslavya Anayasa Mahkemesi anayasaya uygunluğunu incelemekte olduğu bir kanuna dayanılarak yürütülecek bir İşlemin yürütülmesinin, onarılması imkânsız zararlı sonuçlara yolaçaacağı görüşüne varırsa bu İşlemin yürütülmesini erteleyebilir (29).

V. ANAYASA MAHKEMESİ BUGÜNKÜ MEVZUATIMIZA GÖRE YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI VEREBİLİR Mİ?

Bugünkü mevzuatımıza göre Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğün durdurulmasına karar veremeyeceğini benimseyenler yanında (30) Anayasa Mahkemesi üyelerinin çoğunluğu ile birlikte doktrinde de yürürlüğün durdurulmasına karar verme yetkisine sahip olduğu kanısında bulunanlar da vardır (31) (32).

Kanaatimce bugünkü mevzuatımıza göre Anayasa Mahkemesi yürürlüğün durdurulması karar veremez.

(28) GÜRBÜZ, Yaşan agd., s. 231-397.

(29) İvanoviç, Bratislav: 'Yugoslavya Anayasa Mahkemesi Raporu' (Çev, Burcu BOSTANOĞLU), Sekizinci Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, S. 3, Ankara 1990, s. 369-383; ÖMEROĞLU, Ömer: agt.. s. 73-75.

(30) GÜRAN, Salt agm., s. 158-159; ÖZAY, 11 Han: age., s. 347-362; KUZU, Burhan: 1982 Anayasasının Temel Nitelikleri ve Getirdiği Yenilikler, İstanbul 1990, s. 207-211.

(31) ALİFENDİOĞLU, Yılmaz; agm., s. 186-187; BİLGE, Necip: "Anayasa'ya Uygunluk Denetiminde Yürütmenin Durdurulması Sorunu ve Kıyak Emeklilik", Mali Hukuk, Yıl 1990, Ocak-Şubat, S. 25, s. 3-7; BOYACI OĞLU, Ahmet H.: "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı ve Yürürlüğe Girişi", Bahri SAVCIYA Armağan, Ankara 1988, s. 208; ÖZBUDUN, Ergun - Yılmaz ALİFENDİOĞLU (Raportörler): "Türkiye Raporu" (Türkçe çevirisi: Yılmaz ALİFENDİOĞLU), Anayasa Yargısı, VII. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, Lizbon 26-30 Nisan 1987, Hukuk Normlarının Anayasaya Uygunluğu Hakkındaki Kararların İçerikleri ve Etkileri, Ankara 1988, s. 201 - 202; ÖZBUDUN, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 1993; s. 393-395; ŞEKERCİ, Ersin: "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", Ankara Barosu Dergisi, C. 45, S, 1-6, Ankara 1988. s. 358-363; Teziç, Erdoğan: Anayasa Hukuku (Genel Esaslar). Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş İkinci Baskı, İstanbul 1991, s. 213-215.

(32) Bu konuda ayrıca bkz. CANSEL, Erol: agm, s. 102-104; TUNÇ, Haşan: agm., s. 51-67; TUTUMLU, Mehmet agm-, s. 745-748.

Nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Anayasa'nın 6. maddesi (33) gereğince hiçbir kimse veya organ kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

Kanunların, Kanun Hükmünde Kararnemelerin ve özellikle yasama organının çalışmasını düzenleyen T.B.M.M. İÇTÜZÜĞÜ'nün yürürlüğünün durdurulması çok ağır sonuçlar doğuracak bir tasarruftur. Bu tasarrufun mutlaka anayasaya dayanan bir kaynağı olması lâzımdır.

Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasasının 148. maddesi (34) (35) Anayasa Mahkemesine böyle bir yetki tanımamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu ve yargılama usûllerinin kanunla düzenleneceği hakkındaki Anayasasının 149. maddesinde de (36) (37) böyle bir yetkiden söz edilmemiştir.

Yukarıda belirttiğim gibi yürürlüğü durdurma bir usûl hükmü olmadığı için de (38) Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usûlleri Hakkında Kanun (13 Kasım 1983 gün ve 2949 sayılı Kanun) bu yetkiyi düzenlememiştir (39). Yürürlüğü durdurma bir usûl sorunu ise bunun Yargılama Usûlü Kanunu'nda açıkça yer alması gerekirdi. Kaldı ki anayasa koyucu eğer Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğü durdurma ka-

-
- (33) 1982 Anayasasının 6. maddesi ve gerekçesi için bkz. GÖZÜBÜYÜK, -A. Şeref: agd., s. 198; ÖZER. Atilla: agd., s. 47-48; POLATCAN, İsmet: agd., s. 44-47; ŞAKAR, Müjdat: agd., s. &
- (34) 1982 Anayasa'nın 148. maddesi ve gerekçesi için bkz. GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: agd., s. 252; ÖZER. Atilla: agd., s. 559-561; POLATCAN, İsmet: agd., s. 384-396; ŞAKAR. Müjdat: agd., s. 163-165.
- (35) Düzeltici norm denetimi ve 1982 Anayasa'nın 148. maddesi hakkında görüşler için bkz. CANSEL, Erol: agm., s. 88; DARICIOĞLU, Necdet: "Anayasa Mahkemesi Başkam Necdet DARICIOĞLU'nun Açış Konuşması", Anayasa Yargısı 7, Anayasa Mahkemesi'nin 28. Kuruluş YüÖnümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 18-19 Nisan 1990, Ankara 1990,' s. 3-4; KORKUT, Levent "Anayasa Mahkemesinin 3911 Sayılı Yasaya Dayanılarak Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnemeleri İptal Eden Kararlar Üzerine Düşünceler", Amme İdaresi Dergisi C. 27, S. İ, Mart 1994, s. 174.
- (36) 1982 Anayasa'nın 149. maddesi ve gerekçesi için bkz. GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: agd., s. 253; ÖZER, AUHA: agd., s. 564-566; POLATCAN, İsmet: agd., s. 397-398.; ŞAKAR, Müjdat: agd., s. 165-166.
- (37) 1982 Anayasası'nın 149. maddesi - hakkında görüşler için bkz. ALİFENDİOĞLU. Yılmaz: agm., s. 173 vd.
- (38) "Yürürlüğü durdurma'nın bir usûl hükmü olmadığı konusunda bkz. ALİFENDİOĞLU. Yılmaz: agm., s. 186.
- (39) ÖZAY, İl Ham: agm., s. 348-349.

ran vermesini öngörseydi, idare mahkemelerine tanıdığı yürütmeyi durdurma yetkisini nasıl Anayasanın 125. maddesinde belirtmişse, aynı şekilde yürüdüğü durdurma yetkisine de 148. maddesinde yer verirdi.

Yine ne siyasi partilerin kapatılması istemiyle açılacak dava ile ilgili Anayasanın 69. maddesinde, ne de yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclis'ce verilen kararın iptali için açılacak davalarla ilgili Anayasanın 85. maddesinde yürürlüğün durdurulabileceğine dair bir hüküm vardır (40).

2. Anayasanın 152. maddesinin (41) yürürlüğün durdurulmasına engel olmadığı bakıldığında görüşe de katılmıyorum.

152. madde çok açıktır

İtirazen Anayasaya aykırılık iddiası hakkında Anayasa Mahkemesi karar verinceye kadar mahkeme, "davayı geri bırakır". Anayasa Mahkemesi, kararım, 5 ay içinde vermezse, mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Demek ki anayasa koyucu, mahkemeye, Anayasaya aykırılığı İddia olunan kanunu 5 ay kadar süre ile uygulamama yetkisi tanımıştır (42). Anayasa koyucu isteseydi iptal davalarında da Anayasa Mahkemesi ne böyle bir yetki tanırdı.

Sayın Mümtaz SOYSAL ve arkadaşlarının, yürürlüğü durdurma istemine İlişkin gerekçeleri arasında 'yargı hiyerarşisi içinde bir alt mahkemeye verilen yetkinin üst mahkemeye tanınmamış olmasının düşünüleceği" görüşü yer almaktadır. Aynı görüşü, değişik bir biçimde, Anayasa Mahkemesi kararında da görüyoruz. 152. maddede mahkemeye

(40) 1982 Anayasası'nın 69. ve 85. maddeleri ve gerekçeleri için bkı. GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: agd., s. 219-220. • 225; ÖZER, Atilla: agd., s. 285-286, 1. 337; POLATCAN, İsmet: agd., s. 215-217, e. 246-247; ŞAKAR, Müjdat: agd., e. 88-90, t. 103-104.

(41) 1982 AnayaaatMi'ni somut norm denetimini düşen Jeyen 152» maddeci için bkı. ALİFENDİOĞLU, Yılınu: agm., *. 176-177, ». 182-183; AZRAK, A. Ülkü: "İdari Yordıda Anayasaya Uygunluk Sorunu", agm., s. 335-336; BOYACIOĞLU, Ahmet H.: agm., s. 206-208; CANSEL, Erol: a^., s. 89-91; ŞEKERCİ, Ersin: "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Sonuçları", Ankara Barosu Dergisi, 1988, S. 5-6, s. 668-672.

(42) 1961 Anayasaa'nın 151. maddesi hakkında gürüfler için bkı. ARMAĞAN, Servet: Anayasa Mahkememizde Kaaaf Murakabe Sistemi (Doktora Teri), İstanbul 1967, s. 73-95; SUNAR, Kemal Sahir: Anayasa ile Anayasa Mahkemesi Üzerine Düşünceler ve Eleştiriler, İstanbul 1978, s. 128 vd.; ÜNSAL, Artan: Siyaset ve Anayasa Mahkemesi ("Siyasal Sistem" Teorisi Açısından Türk Anayasa Mahkemesi), Ankara 1980, s. 234,240.

tanınan yargılamanın durdurulması yetkisi ile ilişkili olarak Anayasa Mahkemesi, "dava öznel bir hak ile sınırlı olsa da ilk derece mahkemelerinin kimi zaman tek yargıcına tanınan bir yetkinin. Anayasa Mahkemesi'ne tanınmaması düşünülemez" demektedir.

Hemen 11 Han ÖZAY hocamıza katılarak söyleyeyim ki "Hiyerarşinin hiç söz konusu olamayacağı bir düzen varsa o da yargıdır."

Ayrıca anayasa yargısında alt mahkemeler olmadığından Anayasa Mahkemesi'ni "üst mahkeme" olarak nitelendirmek de mümkün değildir. Anayasa Mahkemesi "yüksek" değil, 'Yüce' bir mahkemedir (43).

Bir mahkemeye veya bir yargıca açık bir hüküm ile tanınan yetkinin, herhangi bir hüküm olmadığı halde diğer mahkemelere tanınmış olabileceğini kabule ise imkân yoktur.

Sırası gelmişken burada bir noktaya daha değinmek isterim:

152. maddedeki bu uygulama, ne Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiği gibi "yürütmenin durdurulması" ve ne de "yürürlüğün durdurulması'dır.

"Yürütmenin durdurulması" değildir, çünkü ortada yürütülmesi gereken bir işlem veya mahkemenin verdiği bir karar yoktur. İş henüz yargılama aşamasındadır.

"Yürürlüğün durdurulması" da değildir, çünkü Anayasaya aykırılığı ileri sürülen kanunun yürürlüğü durdurulmamaktadır; kanun yürürlüktedir ve yürürlük sadece o dava için durmakta, dava dışı olaylarda ise uygulanmaya devam edilmektedir.

Asıl sorun Anayasaya aykırılık iddiasının çözümlenmesidir. Yani bir mesele müstehtre- Ön mesele- bekletici sorunla karşı karşıyayız. Bu bakımdan mahkemece Anayasanın ifadesi ile "davanın geri bırakılması", kendiliğinden doğan yürütmenin veya yürürlüğün durdurulması değil, bekletici sorunun, beş ay ile sınırlı olarak çözümüne kadar 'YARGILAMANIN DURDURULMASI' dir.

3, Anayasanın 153. maddesindeki "İptal kararlarının geriye yürümemesi" (44), "İptal kararlarının gerekçe yazılmadan açıklanamaması" (45), gerektiğinde "İptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihin ayrıca kararlaştırılması" (46) ilkeleri Anayasa Mahkemesi nin yürürlüğü durdurma karar almasına engeldir. Çünkü Anayasa koyucu bu İlkelerle yürürlüğün durdurulması yolunda bir karar alınması ihtimalini önlemek istemiştir.

1961 ve 1982 Anayasalarında (47), Anayasaya aykırı bulunan kanunun iptal anında değil, İptal kararının Resmi Gazete de yayımlandığı anda yürürlükten kalkması, hatta Anayasa Mahkemesinin, iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi 1 yılı aşmamak üzere ayrıca kararlaştırabilmesi, anayasa koyucunun kamu düzeni düşüncesi ile anayasaya aykırılığı saptanmış bir kanunun bile bir süre daha yürürlükte

-
- (44) "İptal kararlarının geriye yürümemesi" ile "İptal davasında iptal hükmünün geriye yürümeceği ilkesinin istisnaları" konularında çeşidi fikirler için bkz. ALİFENDİOĞLU, Yılmaz: agm., s. 185-186; ALİFENDİOĞLU, Yılmaz: "Anayasa Mahkemesi'nce Verilen iptal Kararlarının Zaman İçinde Etkisi", Amme İdaresi Dergisi, C. 23, S. 3, Eylül 1990, s. 3-11; CANSEL, Erol: agm.. s. 95 vd.; KORKUT, Levent: "Anayasa Mahkemesinin 3911 Sayılı Yasaya Dayanılarak Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameleri İptal Eden Kararlar Üzerine Düşünceler", agm., s. 165-166, 170, 172, 175-177; ÖZBUDUN, Ergun: age., s. 384-385; ÖZBUDUN, Ergun-Yılmaz ALİFENDİOĞLU (Raportörler): agm.. s. 195-202; ŞEKERCİ, Ersin: "Anayasa Mahkemesi kararlarının Sonuçları", agm., s. 679-680, TEZİÇ, Erdoğan: age., s. 211-212; ULER, Yıldırım: "Anayasa Mahkemesi İptal Kararları Geriye Yürür", Bahri Savcıya Armağan, Ankara 1988, s. 515-533; YILDIRIM, Turan: "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı", Amme idaresi Dergisi, C. 26, S. 4, Aralık 1993, s. 69-80.
- (45) "İptal kararlarının gerekçe yazılmadan açıklanamaması" konusunda bkz. ALİFENDİOĞLU, Yılmaz: "Türk Anayasa Mahkemesi'nin İç İşleyişi ve Karar Alma Süreci", agm., s. 186; Bcyacıoğlu, Ahmet H.: agm., s. 202-203; KABOĞLU, İbrahim, ö.: age., s. 94-96.
- (46) "İptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihin ayrıca kararlaştırılması" konusunda bkz. CANSEL, Erol: agm., s. 92-93; ÖZBUDUN, Ergun: age., s. 394; ÖZBUDUN, Ergun-Yılmaz ALİFENDİOĞLU (Raportörler): agm., s. 199 vd.; Ö31EN, Yekta Güngör: "Anayasa Mahkemesi Kanun Koyucu Gibi Harekede, Yeni Bir Uygulamaya Yol Açacak Biçimde Hüküm Tesis Edemez" Kuralına Nasıl Gelindi? Bu Kural Nedir? Ne Değildir?", Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi'nin 23. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-27 Nisan 1985, Ankara 1986, s. 75 vd.; ŞEKERCİ, Ersin: "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Sonuçları", agm., s. 666-668.
- (47) 1961 Anayasası'nın 152. maddesi için bkz. BOYACIOĞLU, Ahmet H.: agm., s. 198 vd.; CANSEL, Erol: agm., s. 95, 100; DARICIOĞLU, Necdet agm., s. 4; OCAKÇIOĞLU, İsmet: "Anayasa Mahkemesi Kararları", Prof. Dr. Osman Fazıl Berk'ye Armağan; Ankara 1977, s. 567-586; SUNAR, Kemal Sahir: age., s. 36; 1982 Anayasası'nın 153. maddesi için bkz. BOYACIOĞLU, Ahmet H.: agm., s. 201; CANSEL, Erol: agm., s. 92-102.

kalabilmesine İmkân vermiş olduğunu göstermektedir. Bu durumda anayasa koyucunun, Anayasaya aykırılığı henüz hükme bağlanmamış bir kanunun yürürlüğünün durdurulması yetkisini, Anayasa Mahkemesi'ne vermek istemediği (48) sonucuna varmak mümkündür.

4. Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 138. maddesi ile Medeni Kanun'un 1. maddesine göre İçtihat yoluyla, varolduğu ileri sürülen kural boşluğunu doldurabilir mi, ya da hukuk yaratabilir mi?

Bu konu, yani Anayasa Mahkemesi nin yürürlüğü durdurma yetkisini kendi kararlarıyla kazanıp kazanamayacağı, başka bir deyişle anayasal yargıdaki boşluğun İçtihatla doldurulup doldurulamayacağının tartışılabileceği görüşünde olanlar vardır (49).

Diğer yandan çağdaş hukukta boşluk doldurma olanağı yargıçlara tanındığına göre, bu yetkinin Anayasa Mahkemesi'ne tanınmadığının düşünüleceğini ileri sürenler de vardır (50).

Bazıları da; Anayasa Mahkemesi nin 6 Nisan 1972 günlü kararında belirtilen; Anayasa Mahkemesi'nin uygunluk denetimi yaptığı kanunun nasıl bir özelliği olursa olsun, kendisini, yorum ve kıyaslamaya giderek yasaca verilmemiş böyle bir yetki ile donatmasına imkân olmadığı yolundaki görüşüne katılmaktadırlar (51).

Genel olarak bir sorun hakkında, kanunda veya örf ve âdet hukukunda bir cevap bulunmaması hali, "hukuk boşluğu" olarak adlandırılır (52).

Hukuk boşluğu, ya "kural yokluğu", ya da "kural içi boşluk" nedenleri ile sözkonusu olur.

Hâkim kural yokluğunu "hukuk yaratarak", kural içi boşluğu ise "takdir yetkisini kullanarak" giderir (53).

(48) ÖZBUDUN, Ergun: age.. s. 394.

(49) ALI EFEN Di OĞLU. Yılmaz: "Türk Anayasa Mahkemesi'nin iç İşleyişi ve Karar Alma Süreci", agm., s. 183, s. 186.

(50) BİLGE, Necip: agm., s. 6.

(51) AYMK-. 6.4.1972-E. 1972/13, K. 1972/18, bkz. AYMKD., S. 10, Ankara 1973, s. 281-282.

(52) EDİŞ, Seyfıllah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 4. Basıdan Tıpkı Basım, Ankara 1993, s. 123.

(53) EDİŞ, Seyfıllah: age., s. 63.

Çağdaş hukuk sistemleri hâkime hukuk yaratma yetkisini tanımakta sakınca görmemişlerdir. Bunun sebebi hukukî ilişkilerden doğan uyumsuzlukların hukuk düzenince toplum yararına mutlaka çözüme bağlanmasının gerekli oluşudur. Hâkim boşluk nedeniyle hukukî ilişkiyi çözüme bağlayamıyorsa hâkime bu imkân verilmelidir (54). Bu amaçla Medenî Kanunun 1. maddesi hâkime, hakkında kanunî hüküm bulunmayan meselede kural yaratmak yetkisi vermiştir (55).

Kamu hukukunda, hukuk yaratma yetkisinin tanınması pek uygun görülmemektedir, özellikle vergiler ve benzeri gibi kamu hukuku yükümlülüklerinin, hukuk yaratma yetkisini kullanarak konulamıyacağı üzerinde durulmaktadır (56).

Kanaatimce Anayasa Mahkemesi Anayasada bulunmayan yürürlüğün durdurulması yetkisini hukuk yaratma yoluyla kendisine tanıyamaz. Anayasa Mahkemesi hukuk yaratma konusunda Anayasanın 138/1. maddesi (57) ile Medenî Kanun un 1. maddesine dayanamaz. Çünkü Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesine göre: "Herkes meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz." (58).

Bu maddede söz konusu olan husus, mahkemenin veya hâkimin taraflar arasında mevcut ihtilâflardan doğan ve görevi ve yetkisi içinde olan davalara bakmak zorunluluğunda olmasıdır. Başka bir deyişle mahkeme veya hâkim, tarafların önüne getirdiği bir ihtilâfın çözümüne dair davaya, ihtilâfi çözecek kanun hükmü veya hukuk kuralı yok diye bak-

(54) EDİŞ, Seyfullah: age., s. 116.

(55) Medeni Kanun md. İ: "Kanun lâfzıyla veya ruhuyla temas ettiği bütün meselelerde meridir. Hakkında kanunî bir hüküm bulunmayan meselede örf ve âdete göre, örf ve âdetde dahî yoksa kendisi vazı kanun olsaydı, bu meseleye dair nasıl bir kaide vaz edecek İdiyse, ona göre hükmeder."

(56) EDİŞ, Seyfullah: age., s. 119.

(57) 1982 Anayasası'nın 138. maddesinin 1. fıkrası: "Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlarına göre hüküm verirler."

(58) 1982 Anayasası'nın 36. maddesinin gerekçesi için bkz. ÖZER, Attfla: agd., s. 171-172; POLATCAN, ismet agd., s. 141-143; ŞAKAR. Müjdat agd., s. 48-49.

mamazhk edemez, geri çeviremez, ihtilâfı çözümsüz bırakamaz. İşte bu şekilde kural boşluğu bulunan hallerde Anayasanın 138/1. maddesi ile Medeni Kanun un 1. maddesi hâkime hukuk yaratma yetkisi tanımıştır. Çünkü hâkimin taraflar arasında anlaşmazlığı hukuk yaratarak çözmekten başka imkânı yoktur.

Anayasa Mahkemesi ise taraflar arasında ihtilâfları çözmekle görevli bir mahkeme değildir. Anayasa Mahkemesi kanunların, Kanun Hükümünde Kararnemelerin ve T.B.M.M. İctüzüğü'nün Anayasaya uygunluk denetimini yapmakla görevlidir. Anayasa Mahkemesi hatta yerindelik denetimi bile yapamaz. Bu nedenlerle kendisine hukuk yaratma yetkisi tanınmamıştır. Böyle olunca da kendisini yürürlüğü durdurma yetkisi ile donatamaz. Kaldı ki, konumuzla ilgili bir kural boşluğu da söz konusu değildir. Çünkü anayasa koyucu bu yetkiyi bilerek Anayasa Mahkemesi'ne tanımamıştır, özellikle 1982 Anayasası'nda önceden düşünülemedİğİ için kural konulmadığı İddiası da varit olamaz, çünkü ilk yürürlüğün durdurulması İstemi 1961 Anayasası'nın yürürlüğü döneminde yapılmıştır (59).

Burada bir noktaya daha değİnmek İstiyorum. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi için Anayasaya uygunluk denetimi yapmakla yükümlü mahkeme deniyorsa da Yüce Divan sıfatıyla da yargılama yetkisine de sahiptir (60).

VI. ANAYASA MAHKEMESİ NE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI YETKİSİ ANAYASA İLE TANINMALIDIR

Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğü durdurma karar vermesinde mecburiyet vardır. Bu mecburiyeti ortaya koyan nedenler doktrinde çok geniş bir şekilde incelenmiştir (61). Bu nedenle Üzerinde durmayacağım.

(59) Bu konuda AYMK, 6 Nisan 1972, E. 1972/13. K. 1972/18; bkz. AYMKD., S. 10. s. 237-317.

(60) Kuruluş şekli ve üyelerinde aranan nitelikler bakımından Yüce Divan olarak yargılama yapması tartışmalıdır, bkz. KESKİN, O. Kadri: Adayet Mülkün Temek ml?, (Basım yeri ve yılı yok); KESKİN, O. Kadri "Yüce Divan Sıfatıyla Yargılama Görevi Anayasa Mahkemesinden Alınmalıdır", Milliyet Gazetesi, 25.2.1993, s.15, Düşünenlerin Düşüncesi Sütunu; KESKİN, O. Kadri: "Anayasa Değişikliklerinde Yargı (2)", Türkiye Gazetesi. 20.6.1994, s. 10; KESKİN, O. Kadri: "Yüce Divanın Oluşumu Tartışılıyor", Nokta Dergisi, 14-20 Mayıs 1995, Y, 13. S. 20, s. 14-15,

(61) Yürürlüğün durdurulması karar verilmesi zaruretini ortaya koyan örnekler hakkında bkz. ÖZBUDUN, Ergun-Yılmaz ALİEFENDİOĞLU (Raportörler); agm., s. 200 vd.

Madem İd, böyle bir mecburiyet var; Anayasada hüküm bulunmadığına, içtihat yoluyla hukuk yaratmak da mümkün olmadığına göre, ne yapılmalıdır?

Kanaatimce, aynen idari yargı için yürütmenin durdurulması hakkında Anayasaya konulan hükme benzer yürürlüğün durdurulması hakkında bir hükmün Anayasanın. Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen maddesine konulması en uygun yol olacaktır.

Böyle bir düzenlemede elbette yürüdüğü durdurulmasının esas ve şekil şartlarının da çok iyi saptanmış olması gerekir (62), Ancak bu suretle yürürlüğün durdurulmasının verilmesinden veya verilmemesinden doğabilecek olumsuz sonuçlar önlenabilir.

Bu konuda ayrıntıya girmeden tek söyleyeceğim husus, Anayasa Mahkemesi'ne yalnız Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerin yürürlüğünün durdurulması yetkisi tanınmalıdır. Anayasa Mahkemesi T.B.M.M. İçtüzüğünün yürürlüğünü durduramamalıdır. Çünkü içtüzük olmadan Meclis çalışamaz ve dolayısıyla Yasama organı görev yapamaz hale gelir.

İlginize teşekkür ederim.

(62) KABOĞLU, İbrahim Ö. : age., s. 101; KORKUT, Levent: "Anayasa Mahkemesi'nin Verdiği Yürürlüğün Durdurulması Kararları Üzerine Bir Değerlendirme", agm.. s. 147; ŞEKERCİ, Ersin: "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması". agm., s. 363.

KISALTMALAR

agd.	: adı geçen derleme
age.	: adı geçen eser
agm.	: adı geçen makale
agt	: adı geçen tez
AMKD.	: Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi
AÜSBFD.	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AYMK.	: Anayasa Mahkemesi Kararı
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev	: Çeviren
E.	: Esas
K.	: Karar
m.	: Madde
RG.	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
vd.	: ve devamı
Y.	: Yü

KAYNAKÇA

- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz : "Anayasa Mahkemesi nce Verilen İptal Kararlarının Zaman İçinde Etkisi". Amme İdaresi Dergisi. C.23, S.3, Eylül 1990. s.3-11.
- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz : bkz. ÖZBUDUN, Ergim - Yılmaz AU-EFENDİOĞLU (Raportörler):
- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz : "Türk Anayasa Mahkemesi'nin İç İşleyişi ve Karar Alma Süreci", Bahri Savcıya Armağan. Ankara 1988, s. 173-209, (5) +538+ (1) sayfa, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınlan 7.
- ARMAĞAN, Servet : Anayasa Mahkememizde Kaza! Murakabe Sistemi (Doktora Tezi). İstanbul 1967, XXIV+184 sayfa, İstanbul Üniversitesi Yayınlan No. 1245, Hukuk Fakültesi No, 263.
- ARSLAN, Zehreddin : İdari Yargı da Yürütmenin Durdurulması, 1, Basım, İstanbul Haziran 1994, (9)+152 sayfa, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayın No. 182, Hukuk Dizisi 59.
- ARSEL, İlhan : Amerikan Anayasası ve Federal Yüksek Mahkeme, Ankara 1958.
- AZRAK, A Ülkü : "Anayasa Mahkemesi İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği". Anayasa Yargısı, S. 1, Ankara 1984, s.151-168, Anayasa Mahkemesi Yayını.
- AZRAK, A Ülkü : "İdari Yargıda Anayasaya Uygunluk Sorunu". Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesinin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s.323-340, Anayasa Mahkemesi Yayınlan No.27.
- BİLGE, Necip : "Anayasaya Uygunluk Denetiminde Yürütmenin Durdurulması Sorunu ve Kıyak

- Emeklilik", Malî Hukuk. Y. 1990, Ocak-Şubat 5.25, s.3-7.
- BOSTANOĞLU, Burcu : (Çevirmen): bkz. İvanoviç, Bratislav: "Yugoslavya Anayasa Mahkemesi Raporu"...
- BOYACIOĞLU, Ahmet H. : "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı ve Yürürlüğe Girişi", Bahri Savcı'ya Armağan, Ankara 1988, s. 198-209, (5) +538+ (1) sayfa. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları 7.
- CANSEL, Erol : "Anayasa Mahkemesinin Verdiği İptal Kararından Doğan Kimi Sorunlar", Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesinin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s.87-103. Anayasa Mahkemesi Yayınları No.27.
- ÇAĞLAR, Bakır : "Parlamento ve Anayasa Mahkemesi, Teori ve Pratikte Anayasa Yargısının Sorunları". Anayasa Yargısı, S.3, Ankara 1987.
- DARICIOĞLU, Necdet . : "Anayasa Mahkemesi Başkanı Necdet Daricioğlu'nun Açış Konuşması", Anayasa Yargısı 7, Anayasa Mahkemesi nin 28. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 18-19 Nisan 1990, Ankara 1990, s.1-10, Anayasa Mahkemesi Yayınları No. 15.
- "Dünya Anayasa Mahkemesi, Amerika Birleşik Devletleri, Yüksek Mahkeme" (Çevirmen:Y.Z. Cem SOYDEMİR): Anayasa Mahkemesi Bülteni Temmuz-Ekim 1994, Y. 1, S, 3-4, s.38-40.
- EDİŞ, Seyfullah : Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükmeleri, 4. Basıdan Tıpkı Bakım, Ankara 1993 XXXIII + 417 sayfa,
- Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No.41, XXXIII + 417 sayfa.

- FAURE, Mauzice : "Fransa ve Anayasa Konseyine Kişisel Başvuru Sorunu", Anayasa Yargısı 9, Anayasa Mahkemesi'nin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992. Ankara 1993, s.221-227 + (Tartışma) 229+230, Anayasa Mahkemesi Yayınlan No. 27.
- FERZİOĞLU, Turhan : Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazâî Murakabesi, 1. Baskı, Ankara 1951, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- GÖZÜBÜYÜK, AŞeref : Açıklamalı Türk Anayasaları 1876, 1921, 1924, 1961, 1982, Ankara 1993, VI+288 sayfa, Turhan Kitabevi Yayınlan, Bilimsel Araştırmalar Dizisi Başvuru Kitaptan.
- GÜRAN, Salt : "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesinin 23. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-27 Nisan 1985, s.143-159, Ankara 1986, Anayasa Mahkemesi Yayınlan No. 5.
- GÜRBÜZ, Yaşar : "Anayasalar, İstanbul 1981, X+493 sayfa, Filiz Kitabevi.
- İVANOVIÇ, Bratislav : "Yugoslavya Anayasa Mahkemesi Raporu" (Çev. Burcu BOSTANOĞLU), Sekizinci Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, S.3, Ankara 1990, s.369-383, Anayasa Mahkemesi Yayın.
- JOZEAU- Marlgne, Leon : "Fransız Anayasa Mahkemesi". Anayasa Yargısı 4, Anayasa Mahkemesi nin 25. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, 9-10 Haziran 1987, Ankara 1987, s.53-58, Konuşmanın Fransızca Metni s.59-64.

- KABOĞLU, İbrahim Ö. ; Anayasa Yargısı, Demokrasi Kavramının Dönüşümü Üzerine, Ankara 1994, 192 sayfa, İmge Kitabevi Yayınlan Ltd. Şti.
- KESKİN, O. Kadri : Adalet Mülkün Temeli mi? (basım yeri ve yılı yok), Gaye Filimcilik, Matbaacılık AŞ.
- KESKİN, O. Kadri : "Yüce Divan Sifatıyla Yargılama Görevi Anayasa Mahkemesinden Alınmalıdır", Milliyet Gazetesi, 25.2.1993, s. 15, Düşünenlerin Düşüncesi Sütunu.
- KESKİN, O.Kadri : "Anayasa Değişikliklerinde Yargı (2)". Türkiye Gazetesi, 20.6.1994, s. 10.
- KESKİN, O. Kadri : "Yüce Divanın Oluşumu Tartışılıyor", Nokta Dergisi, 14-20 Mayıs 1995, Y.13, S.20, s.14-15.
- KIRATLI, Metin : Alman Federal Anayasa Mahkemesi, 1. Baskı, Ankara 1963, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- KIRATLI, Metin : "Yürütmenin Durdurulması", AÜSBFD., C.21.S.4, Ankara 1966, s. 173-196.
- KIRATLI, Metin : Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu), Ankara 1966, XI+207 sayfa, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınlan No. 212-194.
- KORKUT, Levent : "Anayasa Mahkemesi'nin Verdiği Yürürlüğün Durdurulması Kararları Üzerine Bir Değerlendirme", Amme İdaresi Dergisi, C.27, S.3, Eylül 1994, s.141-147, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- KORKUT, Levent : "Anayasa Mahkemesinin 3911 sayılı Yasaya Dayanılarak Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameleri İptal Eden Kararları Üzerine Düşünceler", Amme İdaresi Dergisi, C.27,

3.1. Mart 1994, s.165-180, Türkiye ve Orta
Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

KURU, Baki - Ramazan

ARSLAN - Ejder Yılmaz : Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı, Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara 1994, 758 sayfa, Yetkin Yayınlan.

KURU, Baki * Ramazan

ARSLAN - Ejder Yılmaz : En Son Değişikliklere Güre Notlu -Gerekçeli - Sözlüklü Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve ilgili Mevzuat, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Beşinci Baskı, (basım yeri yok) Ekim 1988, 408 sayfa, "S" Yayınlan.

KUZU, Burhan

: 1982 Anayasası'nın Temel Nitelikleri ve Getirdiği Yenilikler, İstanbul 1990, VIII + 343 sayfa, Filiz Kitabevli.

OCAKÇIOĞLU, İsmet

: "Anayasa Mahkemesi Kararları", Prof. Dr. Osman F. Berkfyte Armağan, Ankara 1977. s.567-586, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınlan No. 411.

ODYAKMAZ, Zehra

: Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, (İdari Yargıda İtiraz, Temyiz, Yargılamanın Yenilenmesi, Kararın Düzeltilmesi vd. ilgili Danıştay Kararlarıyla Açıklamalı Olarak), 1. Baskı, İstanbul 1993, XIII+181 s., Alfa Basım Yayın Dağıtım, Yayın No. 123, Hukuk Dizisi: 46.

OYTAN, Muammer

: "Fransa'da Anayasa Konseyi nin Kuruluşu, Görevleri ve İşleyişi Konusunda Bir İnceleme", Amme İdaresi Dergisi, C.17. S.3.

ÖMEROĞLU, Ömer

: Türk Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması (Bir Yaklaşım), (Yayınlanmamış

- master tezi), Ankara 1992, VII+122 sayfa, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZAY, İl Han : "Anayasa Mahkemeleri (Ya da Yargısının) Meşruiyeti", Anayasa Yargısı 9, Anayasa Mahkemesinin 30. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, 25-26-27 Nisan 1992, Ankara 1993, s.67-74.
- ÖZAY, Ü Han : Günışığında Yönetim, İstanbul 1994, (28)+766 sayfa, Alfa.
- ÖZBUDUN, Ergun : Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 1993, XVI+408 sayfa. Yetkin Yayınlan.
- ÖZBUDUN, Ergun -
Yılmaz ALİEFENDİOĞLU (Raportörler)
(Raporun Türkçe Çevirisi:
Yılmaz ALİEFENDİOĞLU) : "Türkiye Raporu". Anayasa Yargısı, VII. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, Lizbon, 26-30 Nisan 1987, Hukuk Normlarının Anayasaya Uygunluğu Hakkındaki Kararların İçerikleri ve Etkileri, s. 181-206, Ankara 1988, Anayasa Mahkemesi Yayınlan No. 12.
- ÖZÇELİK, A-Selçuk : Esas Teşkilât Hukuku Dersleri, Birinci Cilt Umumi Esaslar. İstanbul 1978, XIII+335 sayfa, İstanbul Üniversitesi Yayınlan No. 2384 Hukuk Fakültesi Yayınlan No, 541,
- ÖZDEN, Yekta Güngör : "Anayasa Mahkemesi Kanun Koyucu gibi Hareketle, Yeni bir Uygulamaya Yol Açacak Biçimde Hüküm Tesis Edemez' Kuralına Nasıl Gelindi? Bu Kural Nedir? Ne Değildir?", Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi'nin 23. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan

Bildiriler, 25-27 Nisan 1985, Ankara 1986,
s.39-90. Anayasa Mahkemesi Yayınlan No. 5.

ÖZDEN, Yekta Güngör-

İsmet Yağcı (Yayına Hazırlayanlar):

: T.C. Anayasası, Anayasa Mahkemesinin Kurulu-
şu ve Yargılama Usulleri Hakkında
Kanun, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü, İnsan
Hakları Evrensel Demeci, İnsan Hakları ve
Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme,
Ankara 1987, 278 sayfa, Anayasa Mah-
kemesi Yayınlan No. 8.

ÖZER, Atilla (Derleyen)

: Gerekçeli ve 1961 Anayasasıyla Mukayeseli
1982 Anayasası, Ankara 1984. (14)+671
sayfa. Bilim Yayınlan Hukuk Dizisi: 2.

POLATCAN, İsmet

: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Gerekçeler,
Anayasa Mahkemesi Kararları, Bilimsel Gö-
rüşler, 1. Baskı, İstanbul Kasım 1989,
XHI+494 sayfa. Bayrak Yayıncılık - Mat-
baacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

SABUNCU, Yavuz

: "Alman Anayasa Yargısında Geçici Tedbir
Karan", Amme İdaresi Dergisi, C.17, S.2,
Ankara 1984, s.76-86.

SANCAR, Mithat

: "Yürütmenin Durdurulması Kurumu ve Ana-
yasa Yargısı", Amme İdaresi Dergisi, C.26,
S.4, Aralık 1993, s. 153-171.

SOYDEMİR, Y.Z.Cem

(Çevirmen)

: bkz. "Dünya Anayasa Mahkemeleri..." ..

SUNAR, Kemal Sahir

: Anayasa İle Anayasa Mahkemesi Üzerinde
Düşünceler ve Eleştiri, Ankara Mart 1978.
XVI+399+(1) sayfa Mars Matbaası.

ŞAHENK, Ekrem

: "Kanunların Teşkilâtı Esasiye Kanunu'na
Muhalef Olup Olmadığının Kontrolü Bah-

- sinde Amerikan Sistemi" (Birinci Makalenin Devamı), Adalet Dergisi, Y.32, S. 11, Ankara 1941, s. 941-949,
- ŞAKAR, Müjdat : Değişiklikler İşlenmiş Karşılaştırmalı -Notlu-Gerekçelt 1982 Anayasası ve Önceki Anayasalar, 1. Baskı, İstanbul Temmuz 1989, XVI+331 sayfa, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- ŞEKERCİ, Erişin : "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Sonuçları, Genel Olarak Anayasa Mahkemesi Kararları Konusunda Açıklamalar", Ankara Barosu Dergisi, 1988/5-6, s.657-681.
- ŞEKERCİ, Ersin : "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", Ankara Barosu Dergisi, 1988/3, s.358-363.
- TEZİÇ, Erdoğan : Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş İkinci Bası, İstanbul Mart 1991, XII+442 sayfa, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yayın No. 275. Hukuk Dizisi 137.
- TEZİÇ, Erdoğan : "Kanunların Anayasaya Uygunluğunun 'Esas' Açısından Denetimi", Anayasa Yargısı, S.2, Ankara 1986, s.21-38, Anayasa Mahkemesi Yayını.
- TUNÇ, Haşan : "Türk Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, S.1, Konya 1990, s.51-67.
- TUTUMLU, Mehmet : "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması Üzerine", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.5, Ankara 1989, s.745-748.
- ULER, Yıldırım : "Anayasa Mahkemesi İptal Kararları Geri Yürür", Bahri Savcıya Armağan, Ankara

1988. s.515-533, (5)+538+(1) sayfa. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları - 7.
- ÜNSAL, Artım : Siyaset ve Anayasa Mahkemesi("Siyasal Sistem" Teorisi Açısından Türk Anayasa Mahkemesi), (basım yeri yok) 1988, XVI+352 sayfa, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 443.
- ÜSTÜNDAĞ, Salm : Medeni Yargılama Hukuku, Yerel Mahkemelerde Yargılama, Kanun Yolları ve Tahkim, C.I-I1, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Bası, İstanbul Mart 1989, 829 sayfa, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., Yayın No. 177, Hukuk Dizisi: 80.
- YAĞCI, İsmet : bkz. Özden, Yekta Güngör - İsmet Yağcı...
- YILDIRIM, Turan : "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Bağlayıcılığı", Âmme İdaresi Dergisi, C.26, S.4, Aralık 1993, s.69-80.
- ZEİDLER, Wolfgang : "Federal Almanya Anayasa Mahkemesi", Anayasa Yargısı 4. Anayasa Mahkemesinin 25. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, 9-10 Haziran 1987, Ankara 1987, s. 37-43, Koşmanın İngilizce metni s. 45-51.